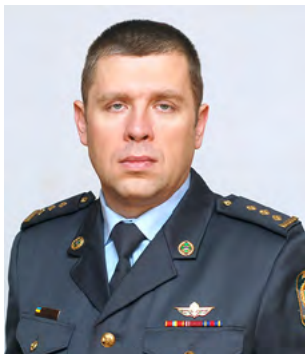

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ПІДГОТОВКИ КАДРІВ ДЛЯ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

УДК 343.9.349

DOI 10.32782/2523-4269-2023-83-10-17

Халимон Сергій Іванович,

доктор юридичних наук, професор,
заступник начальника кафедри теорії права
та кримінально-процесуальної діяльності

*(Національна академія Державної прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький)*

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2998-7235>

Філіппов Станіслав Олександрович,

доктор юридичних наук, професор,
заступник начальника факультету з навчально-методичної роботи
правоохоронної діяльності

*(Національна академія Державної прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький)*

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6700-4194>

Мога Андрій Федорович,

доктор юридичних наук, професор,
начальник кафедри адміністративної діяльності

*(Національна академія Державної прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький)*

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0401-3496>

Бомбергер Інна Леонідівна,

кандидат юридичних наук, доцент,
вчений секретар

*(Національна академія Державної прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький)*

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6355-5826>

Білецький В'ячеслав Олександрович,

кандидат юридичних наук, доцент,

професор кафедри спеціальних дисциплін

*(Національна академія Державної прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький)*ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0290-097X>

ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНОГО І ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ ОПЕРАТИВНИХ ПРАЦІВНИКІВ ТА ОСІБ, ЯКІ НАДАЮТЬ ДОПОМОГУ ОПЕРАТИВНИМ ПІДРОЗДІЛАМ

У статті здійснено спробу аналізу розмежування соціального і правового захисту оперативних працівників та осіб, які надають допомогу оперативним підрозділам на конфіденційній основі. Проаналізовано законодавчі положення, що визначають соціальні та правові гарантії оперативним працівникам Держприкордонслужби й особам, котрі надають допомогу оперативним підрозділам на конфіденційній основі. Акцентовано увагу на недоліках правового регулювання соціального і правового захисту вказаних осіб. Доведено, що соціальний і правовий захист оперативних працівників та осіб, які надають допомогу оперативним підрозділам на конфіденційній основі, має суттєві відмінності із погляду як правового регулювання, так і практичного втілення, незважаючи на нормативно-правові приписи Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність».

Ключові слова: соціальний і правовий захист, оперативно-розшукова діяльність, оперативні працівники, оперативні підрозділи, особи, що надають допомогу оперативним підрозділам, військовослужбовці Держприкордонслужби.

Постановка проблеми. Україна проголошена суверенною, незалежною, демократичною, соціальною та правовою державою. Основним критерієм її належності до соціальних і правових держав є ефективність і дієвість соціальної політики. Ст. 48 Конституції України закріплює право на достатній життєвий рівень для себе та своєї сім'ї, що включає достатнє харчування, одяг, житло. Відповідно до ст. 17 Конституції України держава забезпечує соціальний захист громадян України, які перебувають на службі у Збройних Силах України та в інших військових формуваннях, а також членів їхніх сімей.

Державна прикордонна служба України (далі – Держприкордонслужба) є правоохоронним органом спеціального призначення, особовий склад якої є військовослужбовцями. Спеціальний правоохоронний статус наділяє національну прикордонну службу одним зі специфічних повноважень здійснювати оперативно-розшукову діяльність в інтересах забезпечення захисту державного кордону України згідно із законами України [1].

Оперативно-розшукова діяльність здійснюється такими оперативними підрозділами Держприкордонслужби: розвідувальним органом Адміністрації Держприкордонслужби (оперативно-технічним підрозділом, підрозділами агентурної розвідки та власної безпеки), оперативно-розшуковими підрозділами Адміністрації Держприкордонслужби, регіональних управлінь, прикордонних загонів і загонів Морської охорони, забезпечення внутрішньої безпеки та власної безпеки, оперативного документування й оперативно-технічними [2, с. 41–42].

Для виконання завдань оперативно-розшукової діяльності можуть залучатися й інші особи, а саме гласні та негласні, штатні та позаштатні працівники, а також

конфіденційні співробітники [3]. Оперативні працівники та їх негласні помічники безпосередньо здійснюють виконання оперативно-розшукових завдань.

Оперативно-розшукова діяльність за своїм змістом дуже часто є небезпечним видом діяльності, враховуючи те, що її основне завдання полягає в пошуку і фіксації фактичних даних про протиправні діяння окремих осіб і груп, відповідальність за які передбачена Кримінальним кодексом України (далі – КК України), розвідувально-підривну діяльність спеціальних служб іноземних держав та організацій з метою припинення правопорушень і в інтересах кримінального судочинства, а також отримання інформації в інтересах безпеки громадян, суспільства та держави. Тому суб'єкти, залучені до такої діяльності (виконавці), можуть діяти в умовах підвищеного ризику для життя та здоров'я, а отже, національне законодавство передбачає низку особливих заходів захисту соціального та правового характеру.

Незважаючи на законодавче закріплення соціального і правового захисту як оперативних працівників, так і осіб, які надають їм допомогу, існують суттєві проблеми, пов'язані з нормативно-правовим регулюванням і його реалізацією. Зазначене зумовлює актуальність дослідження особливостей соціального та правового захисту такої категорії осіб, особливо в умовах воєнного стану та реального проведення збройних операцій.

Метою статті є з'ясування відмінностей між соціальним і правовим захистом оперативних працівників та осіб, котрі надають допомогу оперативним підрозділам на конфіденційній основі.

Виклад основного матеріалу. Більшість дослідників, а саме В.Я. Бурак [4, с. 13], В.І. Прокопенко [5, с. 83],

Т.А. Коляда [6, с. 14], А.В. Скоробагатко [7, с. 133], О.В. Москаленко [8, с. 304] та ін. розглядають поняття диференціації правового регулювання як встановлення відмінностей (особливостей) у правовому регулюванні.

Визначення диференціації правового регулювання у контексті розмежування правових норм не викликає заперечень, оскільки, за переконанням вчених-теоретиків права, норми є основним правовим засобом у механізмі правового регулювання. За такого підходу до визначення диференціації правового регулювання це поняття, вочевидь, розглядають не як певну діяльність, а як її результат.

Диференціація правового регулювання у праві соціального забезпечення – це розмежування правових норм на основі визнаних державою і суспільством значущих об'єктивних обставин шляхом конкретизації положень загального законодавства стосовно окремих категорій осіб, котрі мають право на соціальне забезпечення. Диференціацію правового регулювання у праві соціального забезпечення можна поділити на види за такими критеріями: 1) суб'єктна; 2) територіальна; 3) галузева; 4) професійна [9, с. 233].

У дослідженнях поняття диференціації правового регулювання науковці застосовують семантичне тлумачення терміна «диференціація» як поділу, розчленування чого-небудь на окремі різномірні елементи [10, с. 301; 11, с. 232]. Такий поділ повинен здійснюватися за певних підстав, які традиційно у науковій літературі отримали назву «критерії диференціації».

Соціальний захист населення лежить у площині соціальної функції держави. Основним призначенням соціальної функції є забезпечення людині гідного існування, вільного розвитку особистості, захисту сім'ї, соціальної справедливості та соціальної захищеності. Сутність поняття «соціальний захист» з погляду теорії права різними вченими визначається по-різному.

Як вказує Б.С. Стичинський, соціальний захист – окремий предмет регулювання та сукупність власних юридичних засобів впливу держави на учасників регульованих суспільних відносин, найважливіше у них – бажання держави до розвитку регулювання таких відносин [12, с. 86–87].

Соціальний захист, на думку С.О. Устинова, – це діяльність соціально орієнтованої держави, що здійснюється через комплекс організаційно-правових і соціально-економічних заходів, метою яких є: по-перше, створення для працездатних громадян належних умов забезпечення своїх соціально-економічних і духовних потреб, по-друге, гарантоване забезпечення громадянам, котрі потребують соціальної допомоги, рівня життя не нижче від прожиткового мінімуму [13, с. 94].

У наукових колах точиться дискусія стосовно співвідношення понять «соціальне забезпечення» та «соціальний захист». Такі вітчизняні науковці, як П.М. Рабінович та О.З. Панкевич [14, с. 105] вважають перший термін більш вдалим. Причини цього переконання полягають у тому, що у процесі забезпечення прав і свобод людини «захист» є тільки одним зі складових елементів.

Зарубіжні (П. Спікер [15]) і вітчизняні вчені (Г.С. Лопушняк [16]) вважають, що поняття соціального захисту є ширшим порівняно із «соціальним забезпеченням», оскільки містить елементи, які не входять до поняття останнього. Саме тому поняття соціального захисту та соціального забезпечення не тотожні, оскільки перше, окрім соціального страхування та соціальних стандартів і гарантій держави населенню, передбачає

соціальне забезпечення як складову частину. Соціальне забезпечення розуміють як окремий складник системи соціального захисту населення країни [17].

Питання правового захисту або захисту в праві стали предметом багатьох юридичних досліджень. Поняття «захист прав» і «правовий захист» ототожнюють, а поняття «правова захищеність» визначають як похідне від них, котре відображає високий рівень захисту особи законом, із наданням їй конституційних прав і наявністю ефективного правового механізму їх реалізації. До прикладу, як зазначає А. Бейкун, під захистом прав військовослужбовців розуміють державно-примусову діяльність, що реалізується спеціально уповноваженими на це суб'єктами з поновлення порушеного права та забезпечення виконання юридичного обов'язку. Саме категорія забезпечення виконання юридичних обов'язків насамперед є ключовою, оскільки право на соціальний захист частково визначається державою як обов'язок самої себе перед військовослужбовцями [18, с. 91].

Основна мета соціального захисту військовослужбовців – всебічне забезпечення особового складу та членів їх сімей, яке би компенсувало обмеження, встановлені для військових у чинному законодавстві, й умови служби, властиві саме цій категорії працівників [19, с. 58].

Досліджуючи соціальне забезпечення військовослужбовців Збройних Сил України, О.П. Сайнецький наголошує на тому, що це особи, які знаходяться в особливих умовах, адже їх умови життя суттєво відрізняються від умов життя інших осіб. Тому до цієї категорії слід застосовувати саме соціальне забезпечення, що є конкретним втіленням заходів соціального захисту в особливих випадках, за умови настання соціального ризику [20, с. 208]. Крім того, соціальний захист військовослужбовців є конституційною вимогою, закріпленою у відповідних статтях. Без реалізації цієї норми у повсякденному житті залишатимуться гаслами та декларативними, а це може негативно позначатися на результативності оперативно-службової діяльності військовослужбовців.

Отже, соціальний захист військовослужбовців – це чіткий концептуальний механізм, за допомогою якого досягається соціальна захищеність військовослужбовця при виконанні ним службових обов'язків. Виконання законодавчих норм соціального захисту має обов'язковий характер [21, с. 189].

Водночас у спеціальній літературі цілком обґрунтовано зазначається, що важливою умовою соціальної й економічної стабільності будь-якої держави є такий елемент економічної системи, як державні соціальні гарантії; їх види, форми та розвиток залежить насамперед від рівня розвитку економіки держави та стану розвитку демократичних засад. Основою суспільного добробуту й кінцевою метою економічної діяльності кожної держави є високий рівень соціальних гарантій [22].

Оперативний особовий склад Держприкордонслужби – це особи, котрі перебувають на військовій службі. Основним законодавчим актом, що встановлює умови соціального та правового захисту учасників (оперативних працівників та осіб, які здійснюють сприяння оперативно-розшуковій діяльності) оперативного-розшукової діяльності, є Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність». У ст. 12 вказаного Закону зазначено, що на працівників, котрі здійснюють оперативно-розшукову діяльність, поширюються гарантії правового та соціального захисту, передбачені законами України про ці органи [23].

Визначення статусу військовослужбовців здійснено за допомогою низки нормативно-правових актів, серед яких вирізняється Закон України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей». Згідно з його нормами соціальний захист військовослужбовців – це діяльність (функція) держави, спрямована на встановлення системи правових і соціальних гарантій, що забезпечують реалізацію конституційних прав і свобод, задоволення матеріальних і духовних потреб військовослужбовців відповідно до особливого виду їх службової діяльності, статусу в суспільстві, підтримання соціальної стабільності у військовому середовищі. Це право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, у старості, а також в інших випадках, передбачених законом [24].

Працівникам, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність, надаються додаткові пільги у питаннях соціально-побутового та фінансового забезпечення у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

За наявності даних про загрозу життю, здоров'ю або майну працівника та його близьких родичів у зв'язку зі здійсненням ним оперативно-розшукової діяльності в інтересах безпеки України, або з виявлення тяжкого й особливо тяжкого злочину, або викриття організованої злочинної групи оперативний підрозділ зобов'язаний вжити спеціальних заходів для забезпечення їх безпеки, таких як: зміна даних про особу, зміна місця проживання, роботи та навчання, інших даних у порядку, що визначається Кабінетом Міністрів України.

З огляду на таку законодавчу регламентацію слід говорити про гарантований державою комплекс правових, організаційних, соціально-побутових, фінансово-матеріальних заходів, які мають як компенсувати можливі обмеження (втрати), так і створити необхідні умови для більш якісного виконання оперативними працівниками завдань, покладених на них.

Оперативні працівники мають також особливий правовий статус щодо захисту життя і здоров'я від протиправних посягань. Наприклад, КК України встановлено відповідальність за низку суспільно-небезпечних дій, що утворюють такі склади кримінальних правопорушень: опір працівникові правоохоронного органу (ст. 342 КК України), втручання у діяльність працівника правоохоронного органу (ст. 343 КК України), погроза або насильство щодо працівника правоохоронного органу (ст. 345 КК України), умисне знищення або пошкодження майна працівника правоохоронного органу (ст. 347 КК України), посягання на життя працівника правоохоронного органу (ст. 348 КК України), захоплення працівника правоохоронного органу як заручника (ст. 349 КК України).

Очевидно, законодавець виділив в окремий розділ кримінальні правопорушення, які можуть вчинятися проти представників правоохоронних органів, передбачивши більш суворе покарання за їх вчинення. Такий підхід свідчить про надання спеціального правового статусу представникам правоохоронних органів із метою їх більшого захисту, ніж інших осіб.

Одночасно передбачено можливість звільнення від відповідальності працівників оперативних підрозділів за вчинення дій, що формально посягають на суспільні відносини, що охороняються державою під час виконання завдань оперативно-розшукової діяльності. Такими обставинами, які виключають кримінальну протиправність діяння, є: необхідна оборона (ст. 36 КК України),

уявна оборона (ст. 37 КК України), затримання особи, котра вчинила кримінальне правопорушення (ст. 38 КК України), крайня необхідність (ст. 39 КК України), фізичний або психологічний примус (ст. 40 КК України), виконання наказу або розпорядження (ст. 41 КК України), діяння, пов'язане з ризиком (ст. 42 КК України), виконання спеціального завдання з попередження чи розкриття кримінально протиправної діяльності організованої групи чи злочинної організації (ст. 43 КК України).

Частково національне законодавство також передбачає елементи соціального та правового захисту осіб, які залучаються до виконання завдань оперативно-розшукової діяльності, проте практична сторона реалізації закріпленого положення про захист державою особи викликає суттєві труднощі, що виникають під час залучення до конфіденційного співробітництва в оперативних підрозділах, які протидіють протиправним проявам [25, с. 154].

Так, ст. 13 Закону «Про оперативно-розшукову діяльність» визначає, що особа, яка залучається до виконання завдань оперативно-розшукової діяльності, перебуває під захистом держави. Фактично такий захист включає можливість зарахування до загального трудового стажу часу співробітництва особи з оперативним підрозділом, але за умови укладення з нею трудової угоди. Якщо у зв'язку з виконанням такою особою завдань оперативно-розшукової діяльності настала її інвалідність або смерть, на неї поширюються пільги, передбачені у таких випадках для працівників оперативних підрозділів. У разі виникнення загрози життю, здоров'ю або майну особи, котра залучається до виконання завдань оперативно-розшукової діяльності, її захист забезпечується у порядку, передбаченому ч. 3 ст. 12 зазначеного Закону [23].

На перший погляд може здатися, що держава передбачила повноцінний соціальний пакет для осіб, які залучаються до виконання завдань оперативно-розшукової діяльності, проте красномовним є вираз «The God of Small Things» (Бог у деталях). Такі соціальні та правові гарантії надаються лише тим особам, із якими укладено угоди про співробітництво. Як показує практика, з переважною більшістю осіб, котрі надають допомогу оперативним підрозділам, угоди про співробітництво не укладаються.

Що стосується захисту в разі виникнення загрози життю, здоров'ю або майну особи, яка залучається до виконання завдань оперативно-розшукової діяльності, то виникає ситуація, за якою не зрозуміло, кому такий захист може надаватися – всім особам, котрі надають допомогу, чи лише тим, з якими укладені угоди про співробітництво. Врегулювати описану ситуацію, на слухну думку О.О. Кметь, можливо лише шляхом удосконалення законодавства [26, с. 621].

Повномасштабне вторгнення російської федерації в Україну 24 лютого 2022 року й оголошення у зв'язку із цим загальної мобілізації викликало також інші проблеми, пов'язані із соціальним і правовим захистом військовослужбовців. Десятки тисяч українців, не чекаючи на повістки, вирушили до територіальних центрів комплектування та поповнили лави Збройних Сил України й інших військових формувань з метою захисту Батьківщини. Безумовно, серед них багато хто сподівається на те, щоб держава у майбутньому забезпечила їх, а на випадок поранення, травмування чи смерті – відшкодувала витрати їхнім сім'ям, які вони покинули, виконуючи свій військовий обов'язок [27, с. 163].

Відповідно до Закону України «Про соціальний захист і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» у зв'язку з особливим характером військової служби, пов'язаної із захистом Вітчизни, військовослужбовцям надаються визначені законом пільги, гарантії та компенсації. Серед широкого переліку таких гарантій є отримання статусу учасника бойових дій особами, котрі брали участь у бойових діях і забезпеченні здійснення заходів із національної безпеки й оборони, відсічі та стримування збройної агресії [28, с. 740]. І якщо військовослужбовці Держприкордонслужби, наприклад мобілізовані, розпочали отримувати відповідний статус учасників бойових дій, то учасники руху опору, які перебували на конфіденційному зв'язку з оперативними працівниками оперативних підрозділів Держприкордонслужби та залишилися на тимчасово окупованих територіях і продовжували надавати допомогу, тобто фактично стали учасниками руху опору, залишаються соціально незахищеними. Серед шляхів вирішення цієї проблеми у наукових публікаціях, що з'явилися ще до повномасштабного вторгнення, запропоновано унормування на рівні постанови Кабінету Міністрів України, відповідно до чого статус осіб, які на конфіденційній основі залучаються до руху опору на тимчасово окупованих територіях України, повинен підпадати під дію п. 13 ч. 1 ст. 9 Закону України «Про статус ветерана війни, гарантії їх соціального захисту» [29, с. 941].

Крім того, потребує юридичного розв'язання проблема, закладена у зв'язку із внесенням змін до ч. 3 ст. 119 Кодексу законів про працю України (далі – КЗпП України) у частині звуження гарантій працівникам, котрі виконують громадський обов'язок, а саме призваних на військову службу. З 19 липня 2022 року з набранням чинності Законом № 2352-ІХ нарахування середнього заробітку працівникам, які призиваються на військову службу, не здійснюватиметься. Частина роботодавців вже припинила нарахування та виплату середнього заробітку таким військовослужбовцям. На нашу думку, таке застосування законодавства не відповідає

загальноновизнаним правилам. Більш докладно про цю проблему викладено у публікації [28].

Як бачимо, аналіз співвідношення соціального та правового захисту оперативних працівників Держприкордонслужби й осіб, котрі надають допомогу оперативним підрозділам при виконанні завдань оперативно-розшукової діяльності, свідчить про суттєву нерівномірність, незважаючи на задекларовану тезу в ст. 13 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» щодо поширення на таких осіб пільг, передбачених для працівників оперативних підрозділів [23].

І, безумовно, правий А.Л. Бейкун, який зазначає, що врегулювання питань соціально-правового статусу військовослужбовців, членів їх сімей та інших категорій осіб в умовах сучасних суспільно-політичних змін у державі відбувається «повільно, непослідовно та безсистемно» [30, с. 420].

Очевидно, що недоліки нормативно-правового регулювання соціального і правового захисту учасників оперативно-розшукового процесу криються також і у фінансових проблемах. Це підтверджує також Е. Лібанова: «Українська держава – вже 20 років поспіль – переймається виключно фінансовими проблемами, пов'язаними з неможливістю виконання всього обсягу своїх соціальних зобов'язань» [31, с. 5]. Сміємо додати від себе, що і після 2012 року продовжується така тенденція невирішення фінансових проблем.

Висновки. Підсумовуючи викладене, слід відзначити, що соціальний і правовий захист оперативних працівників та осіб, які надають допомогу оперативним підрозділам, має суттєві відмінності із погляду як правового регулювання, так і практичного втілення, незважаючи на нормативно-правові приписи, закріплені у ст. 13 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» у частині того, що особа, яка залучається до виконання завдань оперативно-розшукової діяльності, перебуває під захистом держави, й у разі виникнення загрози життю, здоров'ю або майну такої особи її захист забезпечується у порядку, передбаченому для оперативних працівників.

Список використаних джерел

1. Про Державну прикордонну службу України : Закон України від 3 квітня 2003 року № 661-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/661-15#Text> (дата звернення: 28.05.2023).
2. Прутула А.М., Халимон С.І., Митрофанов І.І. Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» : науково-практичний коментар / за заг. ред. А.М. Прутули. Хмельницький : Вид-во НАДПСУ, 2021. 236 с.
3. Khalymon S., Polovnikov V., Volynets P. Socio-psychological Profile of a Person Who Confidentially Provides Assistance to the Operational Unit. *Anuario de Psicología Jurídica*. 2020. Vol. 30. Núm. 1. P. 13–20. <https://doi.org/10.5093/apj2019a10>.
4. Бурак В.Я. Єдність і диференціація правового регулювання трудових відносин робочого часу, часу відпочинку і заробітної плати на підприємствах : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.05. Київ, 1999. 18 с.
5. Прокопенко В.І. Трудове право : підручник. Харків : Консум, 1998. 480 с.
6. Коляда Т.А. Диференціація правового регулювання праці за трудовим законодавством України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.05. Харків : НУВС, 2001. 18 с.
7. Скоробатський А.В. Критерії диференціації правового регулювання пенсійного забезпечення. *Вісник Одеського національного університету*. 2010. Т. 15. Вип. 1. С. 128–135.
8. Москаленко О.В. Основні засади загальнообов'язкового державного соціального страхування в умовах ринкової економіки : монографія. Харків : Юрайт, 2013. 400 с.
9. Бомбергер І.Л. Поняття та критерії диференціації правового регулювання у праві соціального забезпечення. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2012. № 3 (62). С. 228–234.
10. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. Київ, Ірпінь : ВТФ «Перун». 2007. 1736 с.
11. Великий тлумачний словник сучасної української мови / кер. вид. проекту П.М. Мовчан, В.В. Німчук, В.Й. Клічак. Київ : Дніпро, 2009. 1332 с.
12. Стичинський Б. Право соціального забезпечення: проблеми становлення і розвитку. *Право України*. 2002. № 6. С. 85–89.
13. Устинов С.О. Співвідношення термінів соціального захисту та соціального забезпечення в законодавстві України. *Юридична наука і практика*. 2011. № 2. С. 90–95.

14. Рабінович П.М., Панкевич О.З. Соціальне право: деякі питання загальної теорії. *Право України*. 2003. № 1. С. 104–107.
15. Спікер П. Соціальна політика: теми та підходи. Київ : Фенікс, 2000. 400 с.
16. Лопушняк Г.С. Соціальний захист населення: теоретична концептуалізація та особливості державного управління. *Теорія та практика державного управління*. 2011. Вип. 2 (33). С. 277–284.
17. Жук О.Б. До питання дискусії: соціальний захист, соціальне страхування чи соціальне забезпечення. *Сучасний стан та пріоритети модернізації фінансово-економічної системи України* : матеріали VI Всеукр. наук.-практ. конф. студентів, аспірантів та молодих вчених (м. Львів, 25 листопада 2015 р.). Львів : ЛКА, 2015. С. 135–137.
18. Бейкун А., Клачко А. Соціальний захист військовослужбовців: нормативно-правове забезпечення та сутність. *Підприємство, господарство і право*. 2021. № 6. С. 90–94. DOI: <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2021.6.14>.
19. Шолудько Ю.О., Потопахіна О.М. Соціальний захист військовослужбовців за законодавством України. *Актуальні проблеми сучасного права*. 2018. С. 55–68.
20. Сайнецький О.П. Зміст та особливості соціального забезпечення військовослужбовців як правового явища. *Митна справа*. 2013. № 5 (89). С. 204–209.
21. Назаренко О.Л. Тлумачення сутності і змісту соціального захисту військовослужбовців. *Молодий вчений*. № 8 (60). 2018. С. 186–190.
22. Василик О.Д. Теорія фінансів : підручник. Київ : НІОС, 2003. 416 с.
23. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18 лютого 1992 року № 2135-ХІІ. База законодавства ВРУ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text> (дата звернення: 28.05.2023).
24. Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей : Закон України від 20 грудня 1991 року № 2011-ХІІ URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12#Text> (дата звернення: 28.05.2023).
25. Кметь О.О. Стан наукових досліджень соціального та правового захисту осіб, які надають допомогу оперативним підрозділам на конфіденційній основі. *Правовий часопис Донбасу*. № 1 (78). 2022. С. 153–160.
26. Кметь О.О. Окремі проблемні аспекти забезпечення безпеки конфідентів та шляхи їх вирішення. *Сектор безпеки і оборони України на захисті національних інтересів: актуальні проблеми та завдання в умовах воєнного стану* : тези Міжнародної науково-практичної конференції (Хмельницький, 24 листопада 2022 року). Хмельницький : Вид-во НАДПСУ, 2023. С. 621–623.
27. Гринько Р.В., Мота А.Ф., Петреченко С.А. Соціальний захист військовослужбовців в умовах воєнного стану. *Право і суспільство*. 2022. № 3. С. 161–166. DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2022.3.24>.
28. Халимон С.І., Вдовитченко В.О. Деякі проблеми соціального захисту військовослужбовців, призваних по мобілізації. *Сектор безпеки і оборони України на захисті національних інтересів: актуальні проблеми та завдання в умовах воєнного стану* : тези Міжнародної науково-практичної конференції (Хмельницький, 24 листопада 2022 року). Хмельницький : Вид-во НАДПСУ, 2023. С. 740–743.
29. Кметь О.О. До питання соціального і правового захисту осіб, які надають допомогу оперативним підрозділам на конфіденційній основі, що брали участь у виконанні завдань руху опору на тимчасово окупованих територіях України. *Актуальні проблеми кримінального права, процесу, криміналістики та оперативно-розшукової діяльності* : тези V Всеукраїнської науково-практичної конференції (Хмельницький, 25 лютого 2022 року). Хмельницький : Вид-во НАДПСУ, 2022. С. 939–941.
30. Бейкун А.П. Перспективна проблематика соціально-правового захисту певних категорій осіб в умовах проведення антитерористичної операції. *Правові засади гарантування та захисту прав і свобод людини і громадянина*: зб. тез наук. доп. і повідомл. III Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Полтава, 22 трав. 2015 р.). Харків: ТОВ «Видавництво права людини», 2015. С. 419–424.
31. Лібанова Е.М. Соціальні проблеми модернізації української економіки. *Демографія та соціальна економіка*. 2012. № 1 (17). С. 5–22. URL: <https://dse.org.ua/archive/17/1.pdf> (дата звернення: 06.05.2023).

References

1. Zakon Ukrainy “Pro Derzhavnu prykordonnu sluzhbu Ukrainy”: [Law of Ukraine “About the State Border Service of Ukraine”] № 661-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/661-15#Text> [in Ukrainian]
2. Prytula A.M., Khalymon S.I., Mytrofanov I.I. (2021) Zakon Ukrainy “Pro operativno-rozshukovu diialnist” [About operational and investigative activities]: naukovopraktychnyi komentar / za zah. red. doktora yuryd. nauk, profesora A.M. Prytuly. Khmelnytskyi : Vyd-vo NADPSU. [in Ukrainian]
3. Khalymon S., Polovnikov V., Volynets P. (2020). Socio-psychological Profile of a Person Who Confidentially Provides Assistance to the Operational Unit. *Anuario de Psicologia Juridica*. Vol. 30. Núm. 1. P. 13–20. <https://doi.org/10.5093/apj2019a10>. [in English]
4. Burak V.Ya. (1999) Yednist i dyferentsiatsiia pravovoho rehulivannia trudovykh vidnosyn robochoho chasu, chasu vidpochynku i zarobitnoi platy na pidpriemstvakh [Unity and differentiation of legal regulation of labor relations of working time, rest time and wages at enterprises]: avtoref. dys. ...kand. yuryd. nauk : 12.00.05. Kyiv [in Ukrainian]
5. Prokopenko V.I. (1998) Trudove pravo: [Labor Law]. Kharkiv: Konsum, 1998. [in Ukrainian]
6. Koliada T.A. (2001) Dyferentsiatsiia pravovoho rehulivannia pratsi za trudovym zakonodavstvom Ukrainy [Differentiation of legal regulation of labor according to the labor legislation of Ukraine]: avtoref. dys. ...kand. yuryd. nauk : 12.00.05. Kharkiv : NUVS. [in Ukrainian]
7. Skorobahatko A.V. (2010) Kryterii dyferentsiatsii pravovoho rehulivannia pensiinoho zabezpechennia [Criteria for differentiation of legal regulation of pension provision]. *Visnyk Odeskoho natsionalnoho universytetu*. T. 15. Vyp. 1. [in Ukrainian]
8. Moskalenko O. V. (2013) Osnovni zasady zahalnooboviazkovoho derzhavnoho sotsialnoho strakhuvannia v umovakh rynkovoi ekonomiky [Basic principles of mandatory state social insurance in the conditions of a market economy] : monohrafiia. Kharkiv : Yurait. [in Ukrainian]

9. Bomberher I.L. (2012) Poniattia ta kryterii dyferentsiatsii pravovoho rehuliuвання u pravi sotsialnoho zabezpechennia [Concepts and criteria of differentiation of legal regulation in the law of social security]. *Naukovyi visnyk Dnipropetrovskoho derzhavnogo universytetu vnutrishnikh sprav*. № 3 (62). [in Ukrainian].
10. Busel V.T. (2005). Velykyi tлумachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy [A large explanatory dictionary of the modern Ukrainian language]. Kyiv : VTF “Perun” [in Ukrainian]
11. Velykyi tлумachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy [A large explanatory dictionary of the modern Ukrainian language] / Ker. vyd. proektu P.M. Movchan, V.V. Nimchuk, V.Y. Klichak. Kyiv: Dnipro, 2009/ [in Ukrainian]
12. Stychynskiy B. (2002) Pravo sotsialnoho zabezpechennia: problemy stanovlennia i rozvytku [The law of social security: problems of formation and development]. *Pravo Ukrainy*. № 6. [in Ukrainian]
13. Ustynov S.O. (2011) Spivvidnoshennia terminiv sotsialnyi zakhyst ta sotsialne zabezpechennia v zakonodavstvi Ukrainy [Correlation of the terms social protection and social security in the legislation of Ukraine]. *Yurydychna nauka i praktyka*. № 2. [in Ukrainian]
14. Rabinovych P.M., Pankevych O.Z. (2003) Sotsialne pravo: deiaki pytannia zahalnoi teorii [Social law: some issues of general theory]. *Pravo Ukrainy*. № 1. [in Ukrainian]
15. Spiker P. (2000) Sotsialna polityka: temy ta pidkhody [Social policy: topics and approaches]. Kyiv: Feniks. [in Ukrainian].
16. Lopushniak H.S. (2011) Sotsialnyi zakhyst naseleння: teoretychna kontseptualizatsiia ta osoblyvosti derzhavnogo upravlinnia [Social protection of the population: theoretical conceptualization and features of public administration]. *Teoriia ta praktyka derzhavnogo upravlinnia*. Vyp. 2 (33). [in Ukrainian]
17. Zhuk O.B. (2015) Do pytannia diskusii: sotsialnyi zakhyst, sotsialne strakhuvannia chy sotsialne zabezpechennia [To the question of discussion: social protection, social insurance or social security]. *Suchasnyi stan ta priorityety modernizatsii finansovoekonomichnoi systemy Ukrainy: materialy VI Vseukr. nauk.-prakt. konf. studentiv, aspirantiv ta molodykh vchenykh* (m. Lviv, 25 lystopada 2015 r.). Lviv: LKA. [in Ukrainian]
18. Beikun A., Klachko A. (2021) Sotsialnyi zakhyst viiskovosluzhbovtziv: normatyvno-pravove zabezpechennia ta sutnist [Social protection of military personnel: regulatory and legal provision and essence]. *Pidpriemnytstvo, hospodarstvo i pravo*. № 6. [in Ukrainian]
19. Sholudko Yu.O., Potopakhina O.M. (2018) Sotsialnyi zakhyst viiskovosluzhbovtziv za zakonodavstvom Ukrainy [Social protection of military personnel under the legislation of Ukraine]. *Aktualni problemy suchasnoho prava*. [in Ukrainian]
20. Sainetskyi O.P. (2013) Zmist ta osoblyvosti sotsialnoho zabezpechennia viiskovosluzhbovtziv yak pravovoho yavyscha [Content and features of social security of military personnel as a legal phenomenon]. *Mytna sprava*. № 5 (89). [in Ukrainian]
21. Nazarenko O.L. (2018) Tлумachennia sutnosti i zmistu sotsialnoho zakhystu viiskovosluzhbovtziv [Explanation of the essence and content of social protection of military personnel]. *Molodyi vchenyi*. № 8 (60). [in Ukrainian].
22. Vasylyk O.D. (2003) Teoriia finansiv [Theory of finance]: pidruchnyk. Kyiv: NIOS. [in Ukrainian]
23. Zakon Ukrainy “Pro operatyvno-rozshukovu diialnist” [About operational and investigative activities]: № 2135-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text>. [in Ukrainian]
24. Zakon Ukrainy “Pro sotsialnyi i pravovyi zakhyst viiskovosluzhbovtziv ta chleniv yikh simei” [About social and legal protection of military personnel and their family members]: № 2011-XII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12#Text>. [in Ukrainian]
25. Kmet O.O. (2022) Stan naukovykh doslidzhen sotsialnoho ta pravovoho zakhystu osib, yaki nadaiut dopomohu operatyvnym pidrozdilam na konfidentsiini osnovi [The state of scientific research on social and legal protection of persons who provide assistance to operational units on a confidential basis]. *Pravovyi chasopys Donbasu. Zbirnyk naukovykh prats*. № 1(78). [in Ukrainian]
26. Kmet O.O. (2023) Okremi problemni aspekty zabezpechennia bezpeky konfidentiv ta shliakhy yikh vyrishennia. [Certain problematic aspects of ensuring the security of confidants and ways to solve them] *Sektor bezpeky i oborony Ukrainy na zakhysti natsionalnykh interesiv aktualni problemy ta zavdannia v umovakh voiennoho stanu : tezy Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii* (Khmelnyskyi, 24 lystopada 2022 roku). Khmelnyskyi : Vyd-vo NADPSU. [in Ukrainian]
27. Hrynko R.V, Mota A.F., Petrechenko S.A. (2022) Sotsialnyi zakhyst viiskovosluzhbovtziv v umovakh voiennoho stanu [Social protection of servicemen under martial law]. *Pravo i suspilstvo*. № 3. [in Ukrainian]
28. Khalymon S.I., Vdovychenko V.O. (2023) Deiaki problemy sotsialnoho zakhystu viiskovosluzhbovtziv, pryzvanykh po mobilizatsii [Some problems of social protection of servicemen called up for mobilization]. *Sektor bezpeky i oborony Ukrainy na zakhysti natsionalnykh interesiv: aktualni problemy ta zavdannia v umovakh voiennoho stanu : tezy Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii* (Khmelnyskyi, 24 lystopada 2022 roku). Khmelnyskyi : Vyd-vo NADPSU. [in Ukrainian]
29. Kmet O.O. (2022) Do pytannia sotsialnoho i pravovoho zakhystu osib, yaki nadaiut dopomohu operatyvnym pidrozdilam na konfidentsiini osnovi, shcho braly uchast u vykonanni zavdan rukhu oporu na tymchasovo okupovanykh terytoriiakh Ukrainy [Regarding the issue of social and legal protection of persons who provide assistance to operational units on a confidential basis, who participated in the performance of the tasks of the resistance movement in the temporarily occupied territories of Ukraine]. *Aktualni problemy kriminalnoho prava, protsesu, kriminalistyky ta operatyvno-rozshukovoi diialnosti : tezy V. Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii* (Khmelnyskyi, 25 liutoho 2022 roku). Khmelnyskyi : Vyd-vo NADPSU/ [in Ukrainian]
30. Beikun A.P. (2015) Perspektyvna problematyka sotsialno-pravovoho zakhystu pevnykh katehoriy osib v umovakh provedennia antyterrorystychnoi operatsii [Prospective issues of social and legal protection of certain categories of persons in the conditions of an anti-terrorist operation]. *Pravovi zasady harantuvannia ta zakhystu prav i svobod liudyny i hromadianyna: zb. tez nauk. dop. i povidoml.* III Mizhnar. nauk.-prakt. konf. (m. Poltava, 22 trav. 2015 r.). Kharkiv: TOV “Vydavnytstvo prava liudyny”. [in Ukrainian]
31. Libanova E.M. (2012) Sotsialni problemy modernizatsii ukrainskoi ekonomiky [Social problems of modernization of the Ukrainian economy]. *Demohrafiia ta sotsialna ekonomika*. № 1 (17). [in Ukrainian]

Khalymon Serhii,

Doctor of Juridical Science, Professor,
Deputy Head of Theory of Law and Criminal Procedure
(Bohdan Khmelnytskyi National Academy of State Border Guard Service of Ukraine, Khmelnytskyi)
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2998-7235>

Filippov Stanislav,

Doctor of Juridical Science, Professor,
Deputy Head of Law Enforcement Faculty for Education and Methodology
(Bohdan Khmelnytskyi National Academy of State Border Guard Service of Ukraine, Khmelnytskyi)
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6700-4194>

Mota Andrii,

Doctor of Juridical Science, Professor,
Head of Administrative Activities Department
(Bohdan Khmelnytskyi National Academy of State Border Guard Service of Ukraine, Khmelnytskyi)
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0401-3496>

Bomberher Inna,

Candidate of Legal Sciences, Associate Professor,
Academic Secretary
(Bohdan Khmelnytskyi National Academy of State Border Guard Service of Ukraine, Khmelnytskyi)
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6355-5826>

Biletskyi Viacheslav,

Candidate of Legal Sciences, Associate Professor,
Professor of Special Disciplines Department
(Bohdan Khmelnytskyi National Academy of State Border Guard Service of Ukraine, Khmelnytskyi)
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0290-097X>

DIFFERENTIATION OF LEGAL REGULATION OF SOCIAL AND LEGAL PROTECTION OF OPERATIVES AND PERSONS PROVIDING ASSISTANCE TO OPERATIONAL UNITS

The article attempts to analyse the distinction between social and legal protection of operatives and persons providing assistance to operative units on a confidential basis. The legislative provisions defining social and legal guarantees for operatives of the State Border Guard Service and persons providing assistance to operational units on a confidential basis are analysed. It is noted that operatives have a special legal status regarding the protection of life and health from illegal encroachments, while persons providing assistance to operative units on a confidential basis do not have such full protection. Attention is focused on the shortcomings of the legal regulation of social and legal protection of the specified persons. It is proven that the social and legal protection of operatives and persons who provide assistance to operational units on a confidential basis has significant differences both from the point of view of legal regulation and practical implementation, despite the normative and legal prescriptions of the Law of Ukraine “On Operational and Investigative Activities”.

Key words: social and legal protection, operational and investigative activities, operatives, operational units, persons providing assistance to operational units, military personnel of the State Border Guard Service.

Надійшла до редколегії 30.05.2023